

УДК 021:[001.102:004:316.77]:316.3
DOI: 10.31866/2616-7654.16.2025.348073

РОЛЬ БІБЛІОТЕК У ФОРМУВАННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГРАМОТНОСТІ В УМОВАХ ПОСТПРАВДИ

Андрій Бутенко,
аспірант,
Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського
(Київ, Україна)
e-mail: butenkoam@ukr.net
ORCID ID: 0009-0007-2526-4570

Для цитування:

Бутенко, А. (2025). Роль бібліотек у формуванні інформаційної грамотності в умовах постправди. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, 16, 98–108. <https://doi.org/10.31866/2616-7654.16.2025.348073>

Мета статті – дослідити роль бібліотек у формуванні інформаційної грамотності та їх внеску у розвиток навичок критичного мислення серед громадян.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети застосовано метод контент-аналізу сучасних бібліотечних практик із підвищення інформаційної грамотності, порівняльний метод для аналізу національного та зарубіжного досвіду, метод кейс-стаді для вивчення окремих успішних прикладів протидії дезінформації в бібліотеках, а також прогностичний метод для визначення перспектив впровадження новітніх технологій у бібліотечну діяльність.

Наукова новизна. Проведено комплексне дослідження ролі бібліотек у формуванні інформаційної грамотності та розвитку критичного мислення громадян в умовах епохи постправди, а також визначено нові функції бібліотек як центрів медіаграмотності та інформаційної безпеки суспільства з урахуванням можливостей цифрових технологій.

Основні висновки. Проаналізовано міжнародний та вітчизняний досвід вивчення сучасних підходів бібліотек до підвищення інформаційної грамотності населення. Досліджено роль бібліотек у формуванні інформаційної грамотності суспільства в умовах епохи постправди. Проведено аналіз основних викликів, з якими стикаються бібліотеки в боротьбі з дезінформацією, фейковими новинами та маніпулятивними інформаційними впливами. Визначено ключові напрями використання сучасних цифрових технологій для забезпечення громадян перевіреною інформацією та адаптації свої підходів до роботи з інформацією, інтегруючи сучасні методи аналізу контенту, фактчекінгу та розроблення методичних рекомендацій для користувачів. Встановлено, що значущість бібліотек у сучасному суспільстві виходить далеко за межі їхньої традиційної функції, оскільки вони не лише забезпечують доступ до інформації, а й виступають гарантами її достовірності, формуючи відповідальних медіаспоживачів.

Ключові слова: бібліотеки; інформаційна грамотність; критичне мислення; дезінформація; постправда; медіаграмотність.

ВСТУП

Сучасний інформаційний простір змінюється надзвичайно швидко. Водночас швидко розвиваються цифрові технології і соціальні мережі. Знання поширюються миттєво, а разом з ними і фейкові новини та дезінформація. Такий розвиток подій створює нові виклики для безпеки суспільства в інформаційному контексті. А для громадян постає нове завдання – вміти критично мислити та розумітися в медіаграмотності.

Саме бібліотеки взяли на себе ключову роль центрів розвитку інформаційної грамотності як адаптації до нової реальності. Історично склалося, що саме вони споконвіку забезпечували населення достовірною інформацією, були осередками освітніх заходів. Актуальність дослідження ролі бібліотек у формуванні інформаційної грамотності в умовах постправди обумовлена необхідністю навчати суспільство методам перевірки інформації та розвивати навички фактчекінгу.

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДґРУНТЯ

Науковець М. Закіров аналізує комунікаційні інструменти, що використовуються в епоху постправди. Він зазначає, що цифрові технології суттєво змінюють традиційні моделі вертикальної та горизонтальної суспільної взаємодії. Зокрема, відзначається втрата монополії держави та професійних медіа на створення й поширення контенту, що стало можливим завдяки доступності інтернет-технологій і соціальних мереж. Це, зі свого боку, призвело до формування нового соціально-політичного й комунікаційного феномену, відомого як «епоха постправди» (Закіров, 2023, с. 33).

Т. Гайналь, І. Кучера та С. Білоус (2022) також розглядають феномен постправди, її ключові особливості у глобальному контексті, аналізуючи у дослідженні, як теоретичні аспекти постправди поєднуються із соціальними чинниками, і визначають її наслідки для суспільства (с. 17–18).

Дослідження, проведене О. Дзьобань (2018), підкреслює важливість бібліотек у формуванні інформаційної культури в інформаційному суспільстві. Автор зазначає, що бібліотеки є центрами, які забезпечують доступ до якісної інформації та сприяють розвитку критичного мислення серед користувачів (с. 2–3).

У монографії Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського розглядаються сучасні тенденції та перспективи інформаційно-комунікаційної діяльності наукових бібліотек. Автори акцентують увагу на тому, що бібліотеки повинні адаптуватися до нових викликів інформаційного суспільства, впроваджуючи інноваційні послуги та технології для задоволення інформаційних потреб користувачів (Василенко та ін., 2017, с. 83).

М. Кривець (2021) у своєму дослідженні аналізує роль публічних бібліотек у забезпеченні інформаційної безпеки та формуванні медійної грамотності особистості. Вона підкреслює, що бібліотеки через освітні програми та заходи можуть ефективно протидіяти поширенню дезінформації та фейкових новин, підвищуючи рівень критичного сприйняття інформації серед населення (с. 72).

У статті В. Чурікової, опублікованій у журналі «Інформаційні технології і засоби навчання», розглядаються актуальні аспекти формування інформаційної культури в сучасному суспільстві з особливим акцентом на роль бібліотек у цьому процесі. Авторка зазначає, що інформатизація суспільства вимагає постійного

підвищення рівня інформаційної культури населення, і бібліотеки є ключовими інституціями в цьому напрямку (Чурікова, 2024, с. 121).

Варто також звернути увагу на напрацювання зарубіжних дослідників, які зробили вагомий внесок у розуміння природи постправди. Зокрема, Д. Левітін (Levitin, 2016) у праці «Озброєна брехня: як мислити критично в епоху постправди» розглядає інструменти критичного мислення як засіб боротьби з дезінформацією. Л. Макінтайр (McIntyre, 2018) у книзі «Постправда» аналізує філософське та політичне підґрунтя цієї епохи. Дослідження Р. Лефштедта і С. Ліндена (Linden & Löfstedt, 2021) «Ризик та невизначеність у суспільстві постправди» висвітлює вплив постправди на прийняття рішень у суспільстві, а у статті М. Вакури (Vacura, 2020) «Виникнення ситуації постправди: її джерела та контексти» детально описані культурні та історичні витоки явища постправди. Зазначені наукові розвідки формують важливу базу для міждисциплінарного аналізу явища постправди як важливого важеля впливу на суспільство.

Сучасні дослідження підтверджують, що бібліотеки є невід'ємною складовою формування інформаційної обізнаності та культури в суспільстві. Вони сприяють розвитку критичного мислення, медіаграмотності та забезпечують доступ до достовірної інформації, що є надзвичайно важливим в умовах інформаційного перевантаження та поширення дезінформації. Проте ще недостатньо вивченою залишається роль бібліотек у формуванні інформаційної грамотності суспільства в сучасних умовах цифровізації.

Мета статті – дослідити роль бібліотек у формуванні інформаційної обізнаності суспільства та їх внесок у розвиток навичок критичного мислення серед громадян.

МЕТОДИ ТА МАТЕРІАЛИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Для досягнення мети було застосовано контент-аналіз сучасних бібліотечних практик із підвищення інформаційної грамотності, порівняльний метод для аналізу національного та зарубіжного досвіду, метод кейс-стаді для вивчення окремих успішних прикладів протидії дезінформації в бібліотеках, а також прогностичний метод для визначення перспектив впровадження новітніх технологій у бібліотечну діяльність.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ

З огляду на дослідження, ефективним інструментом у боротьбі з інформаційними маніпуляціями є бібліотека, оскільки саме у ній поєднуються можливість використовувати сучасні цифрові та інтерактивні технології, тематичні дискусії для суспільного діалогу. Бібліотека вже сьогодні є тією платформою, яка сприяє зміцненню демократичних цінностей і запобіганню соціальних конфліктів, які можуть виникати на фоні поширення дезінформації.

Таким чином, бібліотеки відіграють не лише традиційну роль зберігачів знань, а й стають активними учасниками процесу формування інформаційної грамотності. Вони допомагають громадянам орієнтуватися в інформаційному потоці, розпізнавати маніпуляції та критично оцінювати джерела. Вивчення їхньої ролі у формуванні інформаційної обізнаності суспільства є надзвичайно актуальним, адже це дозволяє оцінити їхній потенціал у протидії деструктивним інформаційним впливам та сприяє розбудові стійкого інформаційного простору.

Сьогодні бібліотеки мають виконувати роль інформаційних агентів, які забезпечують надання якісних достовірних джерел інформації. На відміну від бібліотек, що обмежувалися лише паперовими ресурсами, сучасні установи активно застосовують цифрові технології для можливості користування базами даних, електронними книгами і статтями. Сучасна бібліотека є організатором доступу до достовірних джерел інформації, платформою для технологічної та медіаграмотності, підвищення медійної культури користувачів (Матвійчук, 2024, с. 204).

Кожна бібліотека виконує важливу роль у збереженні і популяризації культурної та історичної спадщини як на рівні країни, так і на рівні конкретних регіонів або громад. Згідно з дослідженням О. Матвійчук (2024), серед усіх типів бібліотек України освітянські є найбільш чисельними, вони займаються збереженням науково-освітніх інформаційних ресурсів, вивчають потреби своїх користувачів і надають їм відповідну інформацію.

У сучасному світі невід'ємною складовою як локальних, так і геополітичних конфліктів є інформаційне протистояння, що супроводжується активним використанням фейкових новин та залученням усього наявного спектра маніпуляційних технологій. Для забезпечення ефективної протидії ворожим впливам бібліотеки мають бути на передовій у боротьбі за правдивість і об'єктивність інформації шляхом орієнтації на розвиток простору для підвищення інформаційної грамотності. Вони організовують заходи з медіаграмотності, публікують на своїх платформах ресурси для формування інформаційної культури, проводять бібліографічні огляди та створюють аналітичні матеріали, а також забезпечують віддалений доступ до своїх ресурсів через інтернет.

Світовий досвід підтверджує, що медіаграмотність як важливий аспект інформаційної грамотності набуває все більшої популярності в бібліотечній практиці. За визначенням ЮНЕСКО, медіаграмотність передбачає здатність до аналізу і оцінки медіаконтенту, що дозволяє користувачам розпізнавати дезінформацію, маніпуляції і фальсифікації (Зоря та ін., 2021). Важливо зазначити, що бібліотеки завдяки своєму унікальному становищу мають можливість навчати медіаграмотності як через традиційні методи, так і через новітні цифрові технології.

Багато науковців та організацій стверджують, що бібліотеки можуть і повинні відігравати центральну роль у інформуванні громадськості про дезінформацію або фейкові новини, які вибухнули на платформах соціальних медіа та спільнотах протягом останніх кількох років. Це спричинило соціальні та політичні наслідки в суспільстві (Scheufele & Krause, 2019, с. 7667).

Сьогодні дезінформація входить до списку головних проблем, з якими стикається світ. «Дезінформація спричиняє короткострокові ризики та може посилити нестабільність і підірвати довіру до управління, ускладнюючи нагальну потребу у співпраці для вирішення спільних криз» (Amsterdam Centre for Business Innovation, 2025). Однак існують серйозні прогалини в розумінні того, як бібліотеки можуть ефективно інформувати суспільство щодо дезінформації. На жаль, громадяни ще не мають достатніх навичок та інструментів, щоб ефективно орієнтуватися в потоці дезінформації, з якою вони стикаються у своєму повсякденному житті.

Дослідження Е. Годжин і Дж. Кане (Hodgin & Kahne, 2018) у США показують, що 64 % дорослих вважають, що дезінформація призводить до плутанини в суспільстві, а 23 % дорослих (навмисно чи ненавмисно) самі поширюють дезін-

формацію. У тому ж році дослідження М. Фернандес і Х. Алані (Fernandez & Alani, 2018) виявили, що дезінформація спричинила неправильне сприйняття в багатьох сферах, включаючи економіку, охорону здоров'я, зміну клімату, зовнішню політику тощо.

Дослідження «Українські медіа, ставлення та довіра у 2023 році», проведене компанією InMind на замовлення міжнародної організації Internews, виявило наступні результати: 84 % опитаних знають про існування дезінформаційних матеріалів і вважають, що можуть їх розпізнати (*Українські медіа*, 2023). Водночас лише 38 % із них сприймають дезінформацію як серйозну проблему. Найімовірніше, це пов'язано з тим, що люди часто переоцінюють власну здатність відрізнити правдиву інформацію від фейкової.

А. Лопес-Боррулл (Lopez-Borrull, 2022) у складі дослідницької групи з навчання, медіа та розваг (GAME) присвятив 2 роки дослідженням ролі бібліотек у боротьбі з фейковими новинами. Для активної участі суспільства та бібліотек у боротьбі з дезінформацією А. Лопес-Боррулл склав список із восьми уроків.

Для розвитку критичного мислення необхідно вміти розрізняти правдиву інформацію від маніпулятивної. В епоху постправди саме бібліотеки повинні допомагати своїм відвідувачам набувати таких навичок. Це можна назвати їх важливою місією в сучасних умовах. Особливо, коли мова йде про локальні проблеми, які викликають маніпулятивні наративи щодо соціальних питань у суспільстві, бібліотеки можуть стати активними учасниками висвітлення реальної ситуації. Наприклад, на базі бібліотек можуть бути проведені освітні заходи для поширення перевірених фактів і використання для цього власних інформаційних ресурсів та якісного контенту. Це допоможе людям краще орієнтуватися в цифровому середовищі, включно із соціальними мережами та онлайн-інструментами для перевірки інформації.

Для реалізації нових завдань фахівцям бібліотек необхідно вдосконалювати власні знання та компетенції щодо роботи з інформаційними технологіями. Це важливо, оскільки бібліотеки не лише поширюють знання, а й мають якісно управляти контентом у цифрових просторах за рахунок впровадження нових інформаційних послуг для підвищення медіаграмотності суспільства (Lopez-Borrull, 2022).

Дослідження наголошує на важливості відкритої науки, яка забезпечує вільний доступ до перевірених даних, допомагаючи суспільству орієнтуватися в потоці інформації. Доступність достовірних знань стає ключовим фактором у прийнятті рішень, що базуються на фактах. Як зазначає А. Лопес-Боррулл, бібліотеки відіграють важливу роль у підвищенні рівня інформаційної грамотності громадян, навчаючи їх самостійно перевіряти факти та розпізнавати маніпуляції. Водночас необхідно впроваджувати ефективні стратегії боротьби з фейковими новинами, забезпечуючи наповнення інформаційного простору надійним і достовірним контентом (Lopez-Borrull, 2022).

До широкого застосування соціальних мереж та інформаційних платформ поширення інформації було лише через офіційні ЗМІ (преса, радіо, телебачення, фільми тощо), які контролювала держава. Однак у цифрову епоху, коли інформаційні потоки стали відкритими та неконтрольованими, перевірка фактів значно ускладнилася.

Історично склалося так, що бібліотеки були і є осередком зберігання знань, достовірної та неупередженої інформації. Завдяки їм надавався доступ до необхід-

них даних та інформаційних ресурсів. Бібліотеки є основою ефективного розвитку демократичного суспільства, яке вміє критично мислити. Але стрімкий розвиток та зростання обсягів інформації, неконтрольоване поширення онлайн-контенту та знецінення правди поставили під питання їх традиційну роль.

На сьогодні бібліотеки не можуть конкурувати з тим потоком дезінформації, який виникає щосекунди у світі. Тому це спонукає їх брати на себе два завдання – перевіряти факти та навчати медіаграмотності населення. Саме розвиток інформаційної грамотності є ключовим інструментом у боротьбі з фейковими новинами і допомогти людям самостійно аналізувати та оцінювати інформацію (Batchelor, 2017).

Варто підкреслити, що важливим завданням бібліотек є розширення доступу користувачів до якісної та верифікованої інформації. Бібліотеки володіють значними інформаційними та кадровими ресурсами, що дозволяє їм стати ключовими центрами доступу до академічних і професійних баз даних, електронних ресурсів, а також забезпечити користувачам навички навігації в цифровому інформаційному просторі.

Бібліотеки мають і надалі розвиватися як центри культурної активності. Це передбачає розширення їхньої функціональної ролі як платформ для проведення лекцій, наукових дискусій, виставок, літературних вечорів, конференцій та інших освітньо-культурних заходів, що сприяють поширенню знань і розвитку комунікаційного середовища суспільства.

Також важливим напрямом є розвиток читацької культури як інструменту підвищення інформаційної обізнаності. Зокрема, бібліотеки можуть сприяти цьому шляхом:

- популяризації читання як важливого елемента інтелектуального та особистісного розвитку;
- організації читацьких клубів, літературних гуртків, програм сімейного читання, що поєднують традиційні та інноваційні методи стимулювання зацікавленості до літератури.

Але стратегічним завданням є технологічна модернізація бібліотек, що передбачає впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення інтерактивності бібліотечних послуг, створення цифрових архівів, впровадження електронних каталогів, автоматизованих систем обслуговування користувачів тощо.

Нарешті, важливим аспектом є налагодження партнерства між бібліотеками та іншими культурно-освітніми і громадськими установами. Співпраця з науковими центрами, університетами, медіаорганізаціями і громадянським суспільством сприятиме інтеграції бібліотек у ширший простір культурних та інформаційних послуг, що дозволить забезпечувати суспільство достовірною інформацією і сприяти його стійкості до маніпулятивних впливів, характерних для епохи постправди.

Навички критичного мислення та медіаграмотності допомагають функціонуванню демократичного суспільства, зміцненню інституцій, зменшенню соціальної нерівності тощо. В цьому процесі бібліотеки можуть посісти ключову роль як центри інформаційної грамотності. Оскільки на їх базі можна навчати відвідувачів розрізняти тексти, створені людиною від згенерованих штучним інтелектом, забезпечувати доступ до перевірених джерел, надавати безкоштовний доступ до

якісної журналістики через власні платформи шляхом надання читачам можливості користуватися цифровими версіями газет і журналів.

Ці дії дозволяють залучати читачів до ознайомлення із широким спектром ідей та поглядів із різних частин політичного сектору. Через навчання користувачів ефективно використовувати ресурси бібліотекарі можуть зробити значний внесок у боротьбу з дезінформацією, допомагаючи отримувати правдиву та об'єктивну інформацію. Отже, це навчання сприятиме розвитку усвідомленого споживання медіа, формуватиме стійкість до маніпулятивного впливу та підтримуватиме демократичні цінності у суспільстві.

У сучасному світі розвитку технологій машинне навчання стає основою для виявлення фейків та пропаганди. Так, науковцями «Львівської політехніки» розроблено програму для аналізу текстів із двох різних датасетів: пропагандистських та не-пропагандистських новин. Для оцінки емоційного забарвлення текстів вони використовували бібліотеку TextBlob, яка дозволяє визначати позитивні та негативні емоційні відтінки, ступінь суб'єктивності і загальне емоційне забарвлення. Аналіз здійснюється на основі методів TextBlob, що дає змогу простежувати емоційний тон тексту та його основні характеристики (Данилик та ін., 2024, с. 460–463).

Як показують дослідження, боротьба з фейками та пропагандою вимагає від бібліотек комплексного підходу шляхом поєднання інформаційних технологій, етичних принципів, міждисциплінарної співпраці та інформаційної грамотності суспільства. Важливо зазначити, що цей процес є динамічним і вимагає постійних досліджень та інновацій, щоб забезпечувати постійну протидію маніпулятивним інформаційним стратегіям. Лише завдяки узгодженим і гнучким діям бібліотекарів та користувачів можна створити стійку систему захисту від впливу дезінформації в цифрову епоху постправди.

ВИСНОВКИ

Отже, у статті окреслена роль бібліотек, яка набуває нового змісту в сучасному інформаційному середовищі, де обсяг і швидкість поширення даних зростає в геометричній прогресії. Вони перетворюються на центри формування медіаграмотності, розвитку критичного мислення та інформаційної культури громадян.

Аналіз робіт міжнародних і вітчизняних дослідників переконує, що завдяки інтеграції цифрових технологій, розширенню доступу до наукових баз даних та впровадженню освітніх програм бібліотеки отримують можливість не лише надавати користувачам знання, а й підвищувати їхню стійкість до дезінформації.

За цих умов бібліотеки змушені адаптувати свої підходи до управління інформацією. Вони повинні впроваджувати сучасні методи перевірки фактів та аналізу контенту, а також розробляти практичні рекомендації для користувачів щодо безпечної навігації в інформаційному просторі.

Перспективним напрямком розвитку є використання інноваційних форматів, а саме онлайн-курсів, вебінарів, семінарів із медіаграмотності, застосування алгоритмів штучного інтелекту для моніторингу та аналізу інформаційних ризиків.

Таким чином, сучасна бібліотека – це не просто місце для зберігання знань, а й активний учасник формування свідомого, критично мислячого суспільства. Вона виступає гарантом достовірності інформації і посередником між знанням

ми та населенням. Подальша інтеграція передових технологій та посилення ролі бібліотекарів як посередників правдивого контенту посилить захист суспільства від дезінформації і сприятиме розвитку відповідального інформаційного середовища, здатного адекватно реагувати на виклики цифрової епохи постправди.

СПИСОК БІБЛІОГРАФІЧНИХ ПОСИЛАНЬ

- Василенко, О. М., Добко, Т. В., Зайченко, Н. Я., Каліберда Н. Ю., Кириленко, О. Г., Клименко, О. З., Коваль, Т. М., Литвинова, Л. А., Лобузіна, К. В., & Самохіна, Н. Ф. (2017). *Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек в умовах розвитку суспільства знань*. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського.
- Гайналь, Т. О., Кучера, І. В., & Білоус, С. І. (2022). Епоха постправди: фактори виникнення і виживання. *Актуальні проблеми філософії та соціології*, 36, 15–20. <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i36.1104>
- Данилик, В. М., Висоцька, В. А., & Назаркевич, М. А. (2024). Методи ідентифікації дезінформації, фейків та пропаганди в засобах масової інформації на основі машинного навчання. *Кібербезпека: освіта, наука, техніка*, 1(25), 449–467. <https://doi.org/10.28925/2663-4023.2024.25.449467>
- Дзьобань, О. П. (2018, 15 червня). Роль бібліотеки у формуванні інформаційної культури в інформаційному суспільстві. В *Модель бібліотеки XXI століття* [Матеріали конференції]. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. <http://conf.nlu.edu.ua/libmodel/paper/viewFile/14664/7526>
- Закіров, М. (2023). Комунікаційні інструменти конструювання реальності епохи постправди. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*, 69, 26–39. <https://doi.org/10.15407/nr.69.026>
- Зоря, Ю. М., Степанова, Н. М., & Потапова, В. І. (2021). *Медіаграмотність для бібліотекарів*. Академія української преси; Центр вільної преси. <https://eprints.cdu.edu.ua/5837/>
- Кривець, М. П. (2021). Роль публічних бібліотек у забезпеченні інформаційної безпеки та формуванні медійної грамотності особистості. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*, 4, 68–75. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2021.249326>
- Матвійчук, О. (2024, 26–29 березня). Освітнянські бібліотеки – простір з інформаційної грамотності: локальні рішення для різних викликів. В М. Л. Ростока (Упоряд.), *Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя* [Матеріали WEB-форуму] (с. 203–205). Нілан-ЛТД. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/740977/1/ZbForumSOIS-2024.pdf#page=204>
- Українські медіа, ставлення та довіра у 2023 році*. (2023, 1 листопада). Детектор медіа. <https://detector.media/infospace/article/218819/2023-11-01-ukrainski-media-stavlennya-ta-dovira-u-2023-rotsi/>
- Чурикова, В. О. (2024, 12 квітня). Роль бібліотек у формуванні інформаційної культури суспільства. В *Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері* [Матеріали конференції] (с. 121–123). Донецький національний університет імені Василя Стуса. <https://jits.donnu.edu.ua/article/view/15955>
- Amsterdam Centre for Business Innovation. (2025, January 22). *Global Risks Report 2025: Conflict, environment and disinformation top threats*. University of Amsterdam. <https://acbi.uva.nl/content/news/2025/01/global-risks-report-2025-conflict-environment-and-disinformation-top-the-list-of-threats.html>
- Batchelor, O. (2017). Getting out the truth: The role of libraries in the fight against fake news. *Reference Services Review*, 45(2), 143–148. <https://doi.org/10.1108/RSR-03-2017-0006>

- Fernandez, M., & Alani, H. (2018, April 23–27). Online Misinformation: Challenges and Future Directions. In *WWW '18: The Web Conference 2018* (pp. 595–602). International World Wide Web Conference Committee. <https://doi.org/10.1145/3184558.3188730>
- Hodgin, E., & Kahne, J. (2018). Misinformation in the information age: What teachers can do to support students. *Social Education*, 82(4), 208–211. <https://www.socialstudies.org/social-education/82/4/misinformation-information-age-what-teachers-can-do-support-students>
- Linden, S. van der, & Löfstedt, R. (2021). *Risk and Uncertainty in a Post-Truth Society*. Routledge.
- Levitin, D. J. (2016). *Weaponized lies: how to think critically in the post-truth era*. PhilPapers. <https://philpapers.org/rec/LEVWLH>
- Lopez-Borrull, A. (2022). COVID-19: 8 lessons from the First Global Infodemic that should be an opportunity for libraries. *Boletim do Arquivo da Universidade de Coimbra*, 1, 83–103. https://doi.org/10.14195/2182-7974_extra2022_1_4
- McIntyre, L. (2018). *Post-Truth*. MIT Pres.
- Scheufele, D. A., & Krause, N. M. (2019). Science audiences, misinformation, and fake news. *PNAS*, 116(16), 7662–7669. <https://doi.org/10.1073/pnas.1805871115>
- Vacura, M. (2020). Emergence of the Post-truth Situation: Its Sources and Contexts. *Disputatio Philosophical Research Bulletin*, 9(13), 1–17. <https://philarchive.org/archive/VACEOT>

REFERENCES

- Amsterdam Centre for Business Innovation. (2025, January 22). *Global Risks Report 2025: Conflict, environment and disinformation top threats*. University of Amsterdam. <https://acbi.uva.nl/content/news/2025/01/global-risks-report-2025-conflict-environment-and-disinformation-top-the-list-of-threats.html> [in English].
- Batchelor, O. (2017). Getting out the truth: The role of libraries in the fight against fake news. *Reference Services Review*, 45(2), 143–148. <https://doi.org/10.1108/RSR-03-2017-0006> [in English].
- Churikova, V. O. (2024, April 12). Rol bibliotek u formuvanni informatsiinoi kultury suspilstva [The role of libraries in the formation of the information culture of society]. In *Informatsiini tekhnologii i systemy v dokumentoznavchii sferi* [Information technologies and systems in the documentary sphere] [Conference proceedings] (pp. 121–123). Vasyl Stus Donetsk National University. <https://jitas.donnu.edu.ua/article/view/15955> [in Ukrainian].
- Danylyk, V. M., Vysotska, V. A., & Nazarkevych, M. A. (2024). Metody identyfikatsii dezinformatsii, feikiv ta propahahdy v zasobakh masovoi informatsii na osnovi mashynnoho navchannia [Disinformation, fakes and propaganda identification methods in mass media based on machine learning]. *Cybersecurity: Education, Science, Technique*, 1(25), 449–467. <https://doi.org/10.28925/2663-4023.2024.25.449467> [in Ukrainian].
- Dzoban, O. P. (2018, June 15). Rol biblioteky u formuvanni informatsiinoi kultury v informatsiinomu suspilstvi [The role of the library in the formation of information culture in the information society]. In *Model biblioteky XXI stolittia* [Model of the library of the 21st century] [Conference proceedings]. Yaroslav Mudryi National Law University. <http://conf.nlu.edu.ua/libmodel/paper/viewFile/14664/7526> [in Ukrainian].
- Fernandez, M., & Alani, H. (2018, April 23–27). Online Misinformation: Challenges and Future Directions. In *WWW '18: The Web Conference 2018* (pp. 595–602). International World Wide Web Conference Committee. <https://doi.org/10.1145/3184558.3188730> [in English].
- Hainal, T. O., Kuchera, I. V., & Bilous, S. I. (2022). Epokha postpravdy: faktory vynyknennia i vyzhyvannia [The posttruth era: The factors of appearance and survival]. *Current Problems of Philosophy and Sociology*, 36, 15–20. <https://doi.org/10.32837/apfs.v0i36.1104> [in Ukrainian].

- Hodgin, E., & Kahne, J. (2018). Misinformation in the information age: What teachers can do to support students. *Social Education*, 82(4), 208–211. <https://www.socialstudies.org/social-education/82/4/misinformation-information-age-what-teachers-can-do-support-students> [in English].
- Kryvets, M. P. (2021). Rol publichnykh bibliotek u zabezpechenni informatsiinoi bezpeky ta formuvanni mediinoi hramotnosti osobystosti [The role of public libraries within ensuring information security and formation of media literacy of personality]. *Library Science. Record Studies. Informology*, 4, 68–75. <https://doi.org/10.32461/2409-9805.4.2021.249326> [in Ukrainian].
- Linden, S. van der, & Löfstedt, R. (2021). *Risk and Uncertainty in a Post-Truth Society*. Routledge. [in English].
- Levitin, D. J. (2016). *Weaponized lies: how to think critically in the post-truth era*. PhilPapers. <https://philpapers.org/rec/LEVWLH> [in English].
- Lopez-Borrull, A. (2022). COVID-19: 8 lessons from the First Global Infodemic that should be an opportunity for libraries. *Boletim do Arquivo da Universidade de Coimbra*, 1, 83–103. https://doi.org/10.14195/2182-7974_extra2022_1_4 [in English].
- Matviichuk, O. (2024, March 26–29). Osvitianski biblioteki – prostir z informatsiinoi hramotnosti: lokalni rishennia dlia riznykh vyklykiv [Educational libraries as a space for information literacy: Local solutions for various challenges]. In M. L. Rostoka (Comp.), *Rozbudova yedynoho vidkrytoho informatsiinoho prostoru osvity vprodovzh zhyttia* [The development of the unified open information space in lifelong education] [WEB-Forum materials] (pp. 203–205). Nilan-LTD. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/740977/1/ZbForumSOIS-2024.pdf#page=204> [in Ukrainian].
- McIntyre, L. (2018). *Post-Truth*. MIT Pres. [in English].
- Scheufele, D. A., & Krause, N. M. (2019). Science audiences, misinformation, and fake news. *PNAS*, 116(16), 7662–7669. <https://doi.org/10.1073/pnas.1805871115> [in English].
- Ukrainski media, stavlennia ta dovira u 2023 rotsi [Ukrainian media, attitudes and trust in 2023]. (2023, November 1). Detektor Media. <https://detector.media/infospace/article/218819/2023-11-01-ukrainski-media-stavlennya-ta-dovira-u-2023-rotsi/> [in Ukrainian].
- Vacura, M. (2020). Emergence of the Post-truth Situation: Its Sources and Contexts. *Disputatio. Philosophical Research Bulletin*, 9(13), 1–17. <https://philarchive.org/archive/VACEOT> [in English].
- Vasylenko, O. M., Dobko, T. V., Zaichenko, N. Ya., Kaliberda N. Yu., Kyrylenko, O. H., Klymenko, O. Z., Koval, T. M., Lytvynova, L. A., Lobuzina, K. V., & Samokhina, N. F. (2017). *Informatsiino-komunikatsiina diialnist naukovykh bibliotek v umovakh rozvytku suspilstva znan* [Information and communication activities of scientific libraries in the conditions of the development of a knowledge society]. V. I. Vernadskyi National Library of Ukraine. [in Ukrainian].
- Zakirov, M. (2023). Komunikatsiini instrumenty konstruiuvannia realnosti epokhy postpravdy [Communication tools for constructing reality of the post-truth era]. *Academic Papers of Vernadskyi National Library of Ukraine*, 69, 26–39. <https://doi.org/10.15407/np.69.026> [in Ukrainian].
- Zoria, Yu. M., Stepanova, N. M., & Potapova, V. I. (2021). *Mediahramotnist dlia bibliotekariv* [Media literacy for librarians]. Akademiia Ukrainskoi Presy; Tsentrl Vilnoi Presy. <https://eprints.cdu.edu.ua/5837/> [in Ukrainian].

UDC 021:[001.102:004:316.77]:316.3

Andrii Butenko,
*PhD Student,
National Library of Ukraine named after
V. I. Vernadsky
(Kyiv, Ukraine)
e-mail: butenkoam@ukr.net
ORCID ID: 0009-0007-2526-4570*

ROLE OF LIBRARIES IN FORMING INFORMATION LITERACY UNDER POST-TRUTH CONDITIONS

The aim of the article is to study the role of libraries in grounding information literacy and their contribution to the development of critical thinking skills among citizens.

Research methods. To achieve the set goal, following methods are applied: a method of content analysis of modern library practices in improving information literacy; a comparative method for analysing national and foreign experience; a case study method for studying certain successful examples of countering disinformation in libraries; a prognostic method for determining prospects for introducing innovative technologies into library activities.

Scientific novelty. A comprehensive study of the role of libraries in forming the information literacy and the development of critical thinking of citizens under the post-truth conditions is conducted, as well as a definition of new functions of libraries as centres of media literacy and social information security, taking into account capabilities of digital technologies, is made.

Main conclusions. International and domestic experience of studying modern approaches of libraries to increasing the information literacy of the population is analysed. The role of libraries in grounding the information literacy of society under conditions of the post-truth epoch is researched. An analysis of main challenges that libraries face in the fight against disinformation, fake news and manipulative information influences is conducted. Key directions of using modern digital technologies are identified in order to provide citizens with verified information and adapt their approaches to the further work with information, integrating current methods of content analysis, fact-checking and elaboration of methodological recommendations for users. It is established that the significance of libraries in modern society goes far beyond their traditional function, as they not only provide access to information, but also act as guarantors of its authenticity, modelling responsible media consumers.

Keywords: libraries; information literacy; critical thinking; disinformation; post-truth; media literacy.

Надійшла 11.07.2025

Прийнята 23.09.2025

Стаття була вперше опублікована онлайн 29.12.2025

This is an open access journal, and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0.